

Vlado
Žabot

Stari pil

(odlomek iz romana)

Zaman je čakal. Premočen, premražen... zazdelo se mu je bilo kdaj pa kdaj, kot bi prihajala... Zaman je klical, najprej pridušeno, nato na vse grlo, vsa tista mehkoba ljubkujočih imen, ki si jih je izmišljal, je utonila brez sledu, povsem blizu in kot bi bilo vseeno, če je vpil ali šepetal, nobene razlike, utonilo je bilo v temnem bučanju, brez odmeva. V točilnici je menda Gustl hripavo

prepeval o beli golobičici, ki se smehlja iz temne globine, tudi tenke, drobno kapljave zvoke bisernice je bilo slišati, kakor da bi se poigravalo, mlado in drobceno, z neko temo... listič, ki se drhtavo opija z mrakobno globino in postaja težak, zmeraj težji, čeprav drobcen in tenek, zmeraj težji...

Med grmičjem je nekajkrat opazil lisico, ki je pustila, da ji je prišel povsem blizu. Ko se je ustavil, je še postala za hip, da sta se dodobra spogledala, zbežljala nato nekaj korakov, s skoraj ošabno privzdignjenim gobcem... in izginila. Videti je bilo skoraj tako, kot bi ne mogla verjeti, da še kdo sploh tava po tem grmičju. Vrnila se je potem še večkrat in gledala z nič manjšim zanimanjem, tako da se je že nekoliko bal in se je pripravil za vsak primer, če bi nemara napadla. Mislil je sprva, da bi lahko bila bolna ali celo ranjena, toda potem je videl, kako iztegnjeno se je pognala, s kakšno lahkoto je poskočila, čeprav nekam grda in namrgodena, kot bi bila zatekla pod očmi, z oskubenim repom, a moči ji očitno ni primanjkovalo — begala jo je najbrž bližajoča se povodenj, morda lakota... Z grenkobo je požiral spoznanje, da so se bili poigrali z njim, ponorčevali in tako naivno jim je nasedel, da ga je bilo sram pred samim sabo in še pomisliti si ni upal, da bi se vrnil v točilnico. Zato se je, potem ko je še enkrat dodobra pogledal za točajko ter jo poklical nekajkrat, ne da bi bil vedel, kako naj najde domačijo, pred katero so ga bili odložili in sploh, kaj naj bi počel tam ali kjerkoli že, vseeno napotil po klancu navkreber, nazaj, od koder je bil prišel, kajti za nič na svetu bi onimle ne privoščil

še tega veselja, da bi se skesano vrnil v točilnico in bi nemočen in izsmejan požrl zasramovanja, privoščljivost in kdo bi vedel, kakšnih nesramnosti bi se še bili domislili. Hodil je — vseeno mu je bilo. Ni čutil več niti utrujenosti niti mraza. Nič mu ni bilo mar, kdaj bi moral, ali če bi moral kam zaviti, ko je stopal skozi številna razpotja, mimo poti in potk, ki jih je bilo moč slutiti med razmaknjenim grmovjem. Očitno pa je bilo, da je bil kolovoz, po katerem je hodil, najširši in najpomembnejši izmed vseh in to mu je zadostovalo, bilo mu je kot nekakšno jamstvo, da gre prav — kamorkoli že.

In zaman se je poskušal otresti . . . zaman si je dopovedoval, da ni mogoče — vrnilo se je zmeraj znova, kakor senca. Skušal se je spomniti podrobnosti in si dopovedati, da se v pijani glavi pogosto porajajo neumnosti, in bolj ko je premišljeval in razglabljal o tem, bolj nedoločno, zabrisano in nenavadno je postajalo.

In misel, da tisto, kar je bil poprej videl v grmovju pred gostilno, sploh ni bila lisica, je zmagovala . . . Zazdelo se mu je za hip, da bi nemara lahko bil tudi pes, gotovo se jih je nekaj klatilo okrog, toda to možnost je kaj kmalu zavrgel, kajti prav nič pasjega ni bilo v tistem obnašanju in videzu, tudi volčjega ne . . . jazbečevskega še manj — kakor da bi bilo vstalo od nekod, zabuhlo, kakor nekakšna begajoča mrhovina . . . Pravzaprav si ni vedel odgovoriti, zakaj bi tista žival ne bila lisica. — Stara, morda sestradana, lahko da celo stekla, v temi ni bilo mogoče videti natanko, čeprav se ji je bil približal na slaba dva koraka, pa vendar — kakor da bi tistega, kar je bilo pri tej stvari tako nenavadno, ne videle oči, ampak nekaj drugega, nekaj v prsih . . . in v prsih je tudi ostalo — kot bi bilo kanilo mrzlo v toplo sredico in bi se ne moglo in ne pustilo ogreti, nekaj, kar čisto gotovo nikoli ne more postati toplota in se ne izgubi in se ne razblini . . .

Vzpenjal se je, ves čas, in megla se je redčila. Pogled je kdaj pa kdaj že dosegel krošnje in tudi globlje med debla se je videlo. Tudi pijanost se je bila nekoliko razkadila. In sčasoma mu niti ni bilo tako vseeno, kam pravzaprav gre. Celó nespametno se mu je jelo dozdevati, da tava, tak, ves premočen in premražen, naokrog, ne da bi vedel za pravo smer. Počakal bi bil raje kje v zavetju, da bi se zdanilo, da bi dež pojenjal, povprašal bi kakšnega spodobnega, treznega človeka za pot, ne pa da se prepira in onegavi z nekimi propalicami ter se goni po grmovju za nesramno, debelo kurbo. Porajali so se mu očitki, drug za drugim, in v želodcu se je zbirala nekakšna mučnina, kakor gnus do samega sebe — kakor da bi tam noter, v želodcu, ždel nadut krepostnež, čist in moder skoz in skoz in bi se kremžil in bi se napihoval in bi mrgodil gladki obraz, kar naprej, ves nadležen in vesten — tako krepostno vesten, da se navsezadnje začne priskutiti vse, ne le sapa, ki še diši po vinu, ampak tudi že malce jutranji zrak in nebo . . .

Nekdo je stal ob poti! Vzravnan in tog, ves teman . . . Zagledal ga je šele, ko je bil skoraj tik ob njem. V prsih je zazeblo, kot bi zopet kanilo v toplo sredico . . . Visok je bil. Močan.

»Dober večer,« je tiho iztisnil Kalman. Hotel je pohiteti mimo . . .

»Priatelj! Počakaj, prijatelj...« Kalman je zastal. Tudi če bi poskušal, bi bržkone ne mogel narediti koraka.

»Tod moraš, prijatelj. Vidiš... tukaj, po tejle potki, daj, roko mi daj in ti pokažem...« Nekaj zamolklo črnega je bilo v glasu in tako zelo ustrezljivega, da se je upiralo. Stisnil je roki ob život, toda oni je pristopil ter se ga oklenil za laket.

»Tod, tod... ga je vlekel za sabo, »pohiteti morava, ker bo zora, veš... Če ščemi, če zbada...« Zvlekel ga je med debla in kar skozi grmičje. Nobene potke ni bilo videti... toda upirati se bi bilo lahko nevarno, še posebej zato, ker je možakar nosil nekakšno uniformo in nekaj dolgega za pasom, ni bilo ravno najbolj podobno sablji, pa vendarle, čeprav v naglici ni videl najbolje, se mu je zdelo, kakor nekakšna grožnja, pa tudi celotna pojava starega žandarja ali vojaka ali karkoli je že bil, je delovala zastrašujoče, zato prijaznosti, čeprav hlinjene, ni kazalo zavračati.

»Veš, če ščemi, če zbada... je treba pohiteti...« Nekoliko pretesno ga je stiskal k sebi in hitel dolgih korakov v strmino, da ga je Kalman nerodno poskakovaje le stežka dohajal.

K sreči pa sta kmalu prispela do razvalin, do ostankov nekakšne graščine, ki so, čez in čez porasli z grmičjem, še hranili nekaj grajskega dostojanstva — nemara le zaradi stolpa, ki je temačen in mrk še molel kvišku.

»Ušla sva ji,« je veselo šepnil vojak, ko sta se spustila po stopnicah pod stolpom v obokano, z baklami osvetljeno klet in je zarinil zapah. Skremženo je nabiral nos ter mu tako poskušal pojasniti, kako bi smrdelo, če bi ne pohitela v zavetje. Ugotovil je, da misli na zoro... Ni mu pa bilo jasno, zakaj neki naj bi tako zelo smrdelo... Tudi sam se je oddahnil, kakor da bi tudi njemu odleglo in še nasmehnil se je za povrh, kajti niti na kraj pameti mu ni prišlo, da bi se kakorkoli uprl orjaškemu, čeprav staremu in nekam orumenelemu vojaku. Gotovo ne bi bilo zdravo prerekati se z njim. To se je povsem jasno videlo s koščenege, strogega obraza, iz srepnih oči...

»Premočen si... lahko bi se slekel...« je rekel, potem ko je dolgo časa molče sedel na pručki in srepel v tla. Kalmana je spreletelo kakor nekaj gnusnega. Ni si ga upal pogledati. Pa tudi ziniti si ni upal ničesar. Čutil je, kako se je oni vzravnal, kako žolto se je zazrl vanj — globoko je segla tista žoltavost, vse do zatajevanega gnusa, do topega tiščanja v drobu...

»Čuj, saj sva prijatelja, mar ne?« je očitajoče zategnil, medtem ko se je zaupljivo nagnil k njemu... da je v nosnice udaril smrad po nečem gnilo kiselkastem.

»Da...« je zajecjal Kalman ter se nekoliko preveč sunkovito odmaknil, da je deska, na kateri je ždel, grdo zaškripala. Toda vojščak se je primaknil še bliže. Odpel si je bil pas in Kalman je s kančkom očesa v naglici premeril rezilo, ki je zažvenketalo po kamnitih tleh. Še najbolj je spominjalo na nekoliko nerodno zavito koso...

»Jaz sem žolnir, veš, žolnir!« je, kakor da bi v šali zažugal, poudaril vojščak. »Bodi še ti...« je resno in tiho dodal čez čas, kot bi snubil. »A boš?...« Objel ga je čez ramo ter mu naslonil ustnice k ušesu. Spreletel ga je srh in kar pognalo ga je kvišku. A vstal je tudi žolnir... za celi dve glavi je bil višji, širok čez rame in košati brki so nervozno zatrzali. Kmalu pa so se ustnice razlezele v ozek, mrzel nasmešek.

»No, no, saj nisem mislil... saj to ni nič tako težkega. Ampak, treba je, treba je...« Odšel je v kot ob velikem, železnem, močno zarjavelem kolesu in medtem ko je brkljal za nečim med žvenkljavo ropotijo, kot bi se mu nekje zataknil, ponavljal: »Treba je, nič ne pomaga, treba je...« Kalman se je ozrl k vratom. Težek, dolg zapah je tičal v okovju, in če bi stekel, bi ga bržkone ujel že na stopnicah...

»Treba je!« je še enkrat poudaril, ko se je vrnil s trebušasto majoliko v rokah. Postavil se je predenj. S tistim mrzlim nasmeškom... Kalman je v zadregi nekaj zamomljal, kot bi pritrtil. Kot bi se strinjil... Opazil je, da je zajetna, gosposka majolika ozaljšana s prav takšno podobo, kot jo je bil videl v točilnici — s kopalko na produ... Žolnir jo je nekam slovesno zanesel k ustom in dolgo gohtal. Nato jo je pomolil predenj.

»Na! Prijatelj... Saj sva v grajskih kletih.« Počasi in prav tako slovesno si je obrisal brke in kocinasto brado... žolte oči so srepo mežikale. Ni mogel odbiti. Ni si upal drugega, kot seči po majoliki in nagniti. Za hip ga je spreletelo, kakor da bi zavonjalo po široko razkrcenih stegnih, po žoltem... Toda zaprl je oči in požiral... Žolnir je poprijel za majoliko in ni pustil, da bi jo odmaknil — dokler ni bila čisto prazna. Nekaj pijače se je bilo znilo po tleh. Toda požrl je veliko in žolnir je bil videti zadovoljen. Obraz se mu je zmeščal, mešički pod očmi so se zaoblili, podobni so postali tistim, ki jih je bil opazil pri točajki in na podobi... Vdana zamaknjenost je legla čez obraz, nasmešek je spolzel v nekakšno negotovo ustrežljivost in roke, ki so segle za majoliko, so za hip obmirovale v plahem dotiku s Kalmanovimi. Ni jih upal umakniti, kajti bal se je za majoliko, ki bi padla na tla, toda žolnir si je to očitno razlagal drugače. Ni prijel majolike. Nerodno smehljuje se ga je božal, najprej po rokah navzgor, po vratu... drhte je odpel gumb na srajci, se nerodno prestopil bliže.

»Ne počenjajte tega!« je Kalman končno vendarle zbral nekaj poguma ter ga odrinil od sebe. Pri tem je spustil tudi majoliko, vendar se ni razbila. »Šel bi, veste, nima smisla... Hvala za pijačo. Pa brez zamere...« Obrnil se je proti vratom, toda oni ga je odločno povlekel za suknjo. Nasmešek se je zopet hladno zožil in iz srepega pogleda se je za hip zabliskalo kakor groznja.

»Gorje jim, ki zavračajo sabljo!« je pridigarsko povzdignil glas. Zgrabil ga je za ovratnik in ga z neverjetno lahkoto posadil na pručko. »Tako, prijatelj!« se je zopet nasmehnil. »Žolnir boš! Moj! Jaz ti bom zgled, vse ti bom... Za dobrega žolnirja te naredim, za dobrega, slišiš!« Kalman je dojel, da se ne bo mogoče kar tako izvleči. Toda

ob misli na tisto otipavanje... ga je stisnilo v životu in pogled se mu je kar sam od sebe ustavil na rezilu, ki je še zmeraj ležalo tam, ob pručki, skoraj pri njegovih nogah, na dosegu roke tako rekoč... in morda bi se mu posrečilo, da bi starega le prestrašil, da bi ga zvezal in potem pobegnil.

»Kje so pa drugi, mislim, žolnirji...?« je vprašal, potem ko se je spomnil, da bi žolnir lahko samo zavpil ali le pomignil in bi se zbrala stotnija.

»Kaj drugi? Kaj bi drugi?« se je zmedel. »Saj sva midva. Jaz in ti. A si morda želiš še koga drugega?« je našobljeno užaljeno zategnil.

Kalman mu ni mogel pogledati v obraz. Kar nekam sram ga je bilo. Zalotil se je, da stiska kolena, kakor boječa in sramežljiva punčara. In hvaležen je bil baklam, da so gorele tako drhtavo in temačno, kajti čutil je, kako vročično je pljusvalo v obraz in ušesa.

Toda tudi to stiskanje kolen in sramežljivo povešanje oči si je žolnir očitno razlagal po svoje. Odpel si je suktnjo ter mu jo ogrnil čez rame. »Da te ne bo zebkalo,« je šepnil, nato mu je še skrbno pokrtil kolena, robove suktnje pa narahlo zatlačil pod zadnjico.

Vonj, ki je zavel iz suktnje, je močno spominjal na babičino čumnato... potem ko je babica samo še ležala in ni pustila več zračiti in je vseskozi tečnarila, da bi njen Kalmanček čičkal ob njej in ji pripovedoval, kakšni lokvanji so se razcveteli na ribniku, koliko mladičkov se je izleglo lastovicam... tudi čohati jo je moral, ko so bili drugi na polju, po podplatih, po kolenih... včasih jo je kar naprej srbelo... in kar oddahnil si je potem, ko so jo odnesli in je zunaj sijalo sonce...

Žolnir je pobral majoliko in se zopet izgubil v kot za kolesom. Zacurljalo je in droben curek se je zlagoma zaoblil v brbotavo ovalnost... In prav od tam, iz tistega kota je vijugavo prifrftotal velik smrtoglavец... kot bi bil pijan — zaletaval se je v stene, silil v strop, zaokrožil med baklami in omahnil... zacvilil je tenko nekajkrat izza črne skrinje, ki je brez pokrova stala ob stopnišču... nato se je dvignil zopet, kot bi se bil nekoliko zbral, naravnost pod baklo, kjer je oblebdel v drhtavem šelestenju kakor velik, žolt list...

»Če bi se slekel... Bi se, a?« ga je tiho in malodane boječe zopet jel nagovarjati žolnir, ko se je vrnil s polno majoliko ter mu jo potisnil v roke. »Nekaj uniform imam tamle v skrinji. Gotovo bi se našla taka, ki bi ti bila prav.« Pogladi ga je po laseh ter se nasmehnil — skoraj tako kot včasih babica, ko mu je dajala tisti star, obtolčen lonček...

»Pij, dobro je, kar pij!« je v skrbi, da ne bi odložil majolike, še preden bi nagnil, vzkliknil ter mu jo pomagal zanesti k ustom... in zopet nekoliko podržal, vendar pa ne več tako dolgo, in dosti bolj obzirno kot prej.

»Poglejte, kakšen metulj!« je rekel, ko je zopet zajel sapo, bolj zaradi tega, da bi pregnal zadrego ter pokazal proti bakli. Žolnir je najprej naglo popil nekaj dolgih požirkov, nato pa majoliko zopet vrnil Kalmanu z nekam pomenljivim izrazom na obrazu, kot češ, primi, pa

boš videl . . . Potem se je le s težavo, ki se jo je zaman trudil prikriti, skobacal na skrinjo. Velika, prelomljena senca je legla čez klet, z iztegnjeno roko, ki se je razraščala v dolge, podrhtevajoče kremplje . . . in metulj se je za spoznanje vznemiril. Vendar ni poletel drugam. Kar silil je v tisti košček zidu, ki si ga je bil izbral, kakor da bi prav tem hotel preglodati skozi . . .

Napol čepeči žolnir se je počasi dvigoval. Roko je imel povsem iztegnjeno. In očitno je bilo, da namerava presenetiti metulja s sunkovitim odzivom nog. Ko bo dovolj blizu, se bo vzravnal . . . skrčena roka bi s šuštenjem in nepotrebnimi gibi utegnila preveč opozarjati nase in metulj bi bržkone zletel že po prvem, še ne tako nevarnem gibu . . .

Kalman je napeto opazoval. Ob tej, prav izurjeni podrobnosti, ki nikakor ni mogla ostati neopažena, se ga je lotevala še hujša, še temnejša tesnoba . . . kakor da bi žolnir ne bil človek, ampak nekakšna prihuljena zver . . . in pogled je uporno, kot bi iskal zavetje, silil k rezilu. Le stežka ga je krotil. Lahko bi namreč bila past, kajti vse preveč nemarno, skoraj povsem neverjetno se je zdelo, da bi izkušeni vojščak puščal orožje tako vnamar ob še ne preverjenem tujcu . . . Pa tudi oziral se je, prav pogosto, proti Kalmanu. Videti je bilo sicer, kot bi s temi, nekoliko sramežljivimi pogledi iskal pohvale za to, kako okretno je splezal na skrinjo in kako vešče lovi metulja, toda to bi utegnila biti prevara . . . morda je prežal le na dovolj tehten razlog, da bi ga vklenil, da bi ga obtožil in ga potem, ujetnika, izkoriščal po mili volji, nazadnje pa še, ko bi se ga že naveličal, bržkone celo ubil. Takšne priložnosti mu seveda ni smel ponuditi. Vendar pa se je zdelo prav tako, če ne še bolj nevarno, čakati, na milost in nemilost, ter računati na žolnirjevo potrpežljivost, ki je, kot se je izkazalo že prej, ni imel prav veliko.

Metulj se je pomaknil nekoliko više, mimo bakle . . . vendar le za malenkost, kot bi zgolj slutil nevarnost. Nato je obmiroval — s povsem razprostrtimi in negibnimi krili, kakor da bi hotel za vsak primer razkazati mrtvaško znamenje na oprsju. Žolnir se je znova ozrl in mu, očitno že povsem prepričan v uspeh, pomignil. Kalman mu je vrnil klavrn nasmešek . . . nekakšno igrano občudovanje, a bil je hkrati prepričan, da ni dovolj dobro prikrikl naklepov, ki so mu zmeraj bolj divje butali po lobanji — samo sklonil bi se, pobral rezilo . . . Metulj je na lepem vzletel, v krogu pod stropom ter po krajšem obotavljanju in opletajočem vijuganju sedel ob baklo na nasprotni steni.

A žolnir ni pokazal niti malo nejevolje. Obnašal se je, kot bi kaj takega pač spadalo zraven in bi to v resnici že prej pričakoval. Skočil je s skrinje ter z namigom dal vedeti, da bo potreboval pručko. Nato se je znova povzpел ob steni . . . toda metulj je bil sedaj že mnogo bolj oprezen in je poletel, še preden se je žolnir dodobra namestil v prežo. Kalman se je bal, da bo odnehal in mu zopet jel tečnariti z vojaščino in tisto svojo priliznenostjo. Toda očitno ga je vznemirjen smrto-glavec, ki je sedaj brezglavo begal sem in tja, le še podžigal. Poska-

koval je pod strop, se vzpenjal na zaboje, brskal med ropotijo in raznovrstno navlako po kotih, se sklanjal k tlom... in ko je šaril v čisto nasprotnem, najbolj oddaljenem kotu... se je Kalman odločil. Pograbil rezilo!... In oni še niti opazil ni, ko je bil že pri vratih... Šele ko je zarožljajl zapah, ki ga ni in ni bilo mogoče izvleči, se je prikazal z bebatim začudenjem na obrazu...

»Ostanite tam!« je kriknil Kalman in grozeče dvignil rezilo. Zaman je tolkel po zapahu in suval... zataknilo se je bilo nekje! In žolnir se ni menil za grožnjo... Stopal je mirnih, dostojanstvenih korakov...

»Jaz sem tvoj.« je rekel s prav nič spremenjenim glasom, prav tako priliznjeno... »Žolnir sem, a razumeš...«

»Stoj! Niti koraka več!« je zarjul Kalman ter se s hrbtom oprl na vrata.

»Prijatelj... tako lep si sedaj...« Ni se ustavil. Kalman je s prosto roko še zmeraj na vso moč porival zapah... Bil je že čisto blizu. Gledal ga je, žolto in mirno, in se smehljajl. In tedaj... ne da bi se pravzaprav zavedal — kar sunil je! Naravnost. V trebuh... do polovice se je pogreznilo! In je še zarezal navzdol. Nadolgo...

»Prijatelj... Prijatelj...« Ni padel. Še zamajal se ni. Rezila, ki je obtičalo v trebuhu, ni niti pogledal... »tako lep si sedaj... Kaj, ko bi se slekel? Bolje bi bilo, verjemi, in bi ti dal... bi se že našlo kaj, kar bi ti bilo všeč...« Razširil je roke... kot bi ga hotel objeti... In zapah je popustil! Zarožljajl je nekje ob steni.

»Prijatelj! Prijatelj!...«

Stekel je po stopnicah navzgor. Vrata so se bila sama zaloputnila. Žolnir je vpil, kot bi mu hotel dopovedati, da mu ne namerava storiti prav nič žalega, da mu čisto nič ni zameril, ker mu je zarinil nož v trebuh in še nadolgo zarezal potem... Kar na slepo je dirjal, med bukvami, skozi robidovje, v strmino, pa zopet navzdol... in ko se je upehan ustavil ter se naslonil k deblu, pravzaprav ni vedel, kako daleč in kako dolgo je tekel. Pred očmi se mu je temnilo, kolena so klecala in telo je težko in zbito sililo k tlom.

Zdaniilo se je bilo že skoraj povsem.

Moral je naprej. Nekam. Čimprej. Tako zelo blizu je bilo vse tisto. Vstran, kamorkoli, nemudoma, kajti še zmeraj je bilo slišati, povsem razločno, tisto žvrkljanje, ko je zarezal... Kaj je bilo treba tega? — Morda pa bi še lahko kako pomagal... ker ni padel, tudi kri ni brizgnila, le zaprašilo se je bilo, kakor iz vreče, ko je sunil... Ko vsaj ne bi zarezal! Brez potrebe... je zarezal. Opotekal se je. Ni se upal ozirati v tisto smer, kajti prepričan je bil, da bi zagledal stolp, povsem blizu, tiste razvaline... Mogoče sedaj pleza po stopnišču, po vseh štirih, s poslednjimi močmi in hrope in ga išče z gasnočo temo v očeh.

Tisto, kar je bilo izginilo med zidanimi, ko je pritekkel na plano, je bila brčkone lisica... stala je na vrhu stopnišča in je izginila kakor dih...

Izogibal se je poti in potk. Rinil je skozi goščaro in dež je pršil in piš je rezal iz zabuhlega neba. In žvrkljalo je in risalo se je pred očmi, brez prestanka, da bi kričal, in davilo je in tiščalo in se krotovičilo... Plazil se je skozi trnje, med podivjano trto, čez potoke in jarke, po hladnih in blatnih globačah, se vzpenjal po rumeno ilovnatih rebrih, počepal v grmovje in oprezal po zamegljeni okolici — zakopal bi se bil najraje, poniknil...

Dan je bil temačen in gluhi in nem — še ptič ni začivkal, še pes ni zalajal... kot bi se bil raztapljal v mrzlem, na drobno pršečem dežju, kakor da bi ga sproti požirale tulčaste misli, ki so togo, polne votle teme, štrlele križem kražem in so bolele in je zamolklo potulilo včasih, če je zavel dih od tam... in prek njih. Grič, ki se je bil izvil iz megle, je bil enak griču, ki je pravkar zatonil. Tudi rebri so bile enake in globače, kot bi zmeraj znova in znova začenjaj ta beg, in megleni krog je bil vseskozi enako ozek in nebo enako nizko...

Skozi telo se je razlezla utrujenost. Nič več je ni bilo mogoče odganjati. Vse pogosteje ga je vleklo v grmovje, da je počepnil ali sedel za trenutek... težke trepalnice so lezle navzdol, a za trepalnicami je ždel tisti obraz in so ždele žolte oči in je štrlelo rezilo...

Po dolgem tavanju pa se je odločil, da ne bo več lazil po težko prehodnih goščarah in se izogibal poti, kajti po dnevu in utrujenosti sodeč, še posebej pa zategadelj, ker je v glavnem vseskozi tekkel ali vsaj na moč hitel, bi moral biti že precej daleč od tistih zidin. Dovolj daleč, da bi lahko zavil po poti... pa tudi, trupla prav gotovo ne bodo tako kmalu našli... Kdo pa naj bi ga? In kdo naj bi se tudi podil za njim? Pijanci? Tiste babure? Ali kurba?... In poti so bile dovolj samotne, opuščene tako rekoč... Poti pa vendarle...

Ko pa je potem, čez čas, stopil na pot in so iz razmočene ilovice zazijale stopinje, je kar zastal. Kakor da bi temna sapa puhnila v srce, da se je ohlapno povесilo in se je potem le stežka zopet zganilo in zahlastalo. — Zgodilo se je bilo... in se je godilo zmeraj znova, v žolti, ilovnati sledi, vse do neba, ki je zmeraj teže legalo na hrib. Toda ne volje ne moči ni imel več, da bi se znova spustil med grmičje in trnje. Dopovedoval si je, da na te poti tako ali tako nihče več ne zaide. Da lahko minejo dnevi in dnevi, preden ga bo kdo izsledil, pa tudi, če bi koga srečal, bi ne bilo niti najmanj sumljivo — odhaja pač, tujec, tako kot je bil prišel... in kaj komu mar.

Neprimerno laže je bilo hoditi po poti kot pa riniti čez drn in strn skozi goščaro. Celo stopinj, ki so mu tako žolto sledile, se je sčasoma privadil. Splašilo ga je sicer kdaj pa kdaj šuštenje ob poti, pridušen prasket v grmu, a obet, da bo kmalu daleč in zmeraj dlje od te ozke in temačne more, je bil kakor svetilka na koncu noči.

Presenetilo ga je, ko je spoznal, da tisto poleganje neba po gričevju napoveduje večer. Zdelo se mu je, kot bi se šele pravkar zdanilo, in kar verjeti ni mogel, ko ga je z gosto meglo že zajel tudi prvi mrak. Vendar ni bilo kaj ugibati. In sklenil je, da si še pred nočjo poišče

zavetje. Morda kakšen senik. Zapuščeno podkapjačo ali kaj podobnega, kar bi vsaj malo spominjalo na streho in suh kotichek.

Videl je bil prej nekaj samotnih podrtij po gričih. Izognil se jim je bil. A krog se je zopet tesnobno zožil in pogled je omagoval, zmeraj znova je obležal na tleh, da je izmučeno stopalo pljusknilo vanj, da je žolto zažvrkljalo in cmoknilo . . .

Pot se je strmo povzpela . . . toda le nekaj korakov, nato je zavila v ostrem ovinku med starikavim grmičevjem, ki se je prepletalo v košat obok. Bal se je že, da se bo jela ožiti in cepiti na potke, ki potem tako čudno poniknejo, kot bi vodile pod zemljo . . . ko se je izmed vejevja nenadoma izvil stolp! Grajski! . . . Siv in načet, z vdrto streho — ravno takšen . . . tudi kamnito stopnišče . . . Kar otrpnil je. Bilo mu je, kot bi ga pravkar prebodlo. Vse tisto — cel stolp, s stopniščem vred, in bi še zmeraj zevala luknja. Ki je ni bilo mogoče premakniti.

In potem . . . je kar drselo po nekem pobočju.

Do močvirja in zveznjenih domačij . . .

Ni vedel, kako se je znašel na domačiji s kurnikom v sadovnjaku, s postrani poveznjeno streho . . . toda kar laže mu je bilo, ko se je sesedel na klop ob ognjišču.

Čeprav je vedel, da ga bodo tukaj najprej iskali . . . Pa mu je bilo kar nekam vseeno. Zdelo se mu je pravzaprav, kot bi v resnici prišel domov, kot bi se bilo ravno tukaj nekoč nekaj začelo . . . morda celo to, kar se je zgodilo danes, kar se bo zgodilo potem . . . Nemir, ki ga je poprej begal, se je polegal. Tonil je v nekakšno spoznanje, ki ga je bilo šele slutiti, pa vendar, bilo je tu, čeprav v še nezačrtanem risu — pa ne to, vsaj danes še ne more pobegniti, ker mu je zmanjkalo moči, ampak nekaj drugega, nekaj . . . kakor močvirna ravnica z zapletajočimi in razpletajočimi se potmi in potkami, v kateri, čeprav je brezkončna, ni nobenih daljav — samo bližina, bližina . . .

Sklenil je, da bo počakal. Tukaj. Pri ognjišču . . . tako domačem. Na klopi. Nič ne bo tajil. Povedal jim bo, če pridejo, tudi kako je zarezal . . . Potem bo laže. Drugega ni mogoče storiti . . .

Zavil se je v odejo in toplo mu je bilo. Nekaj se je razklapljal, nekaj se je raztapljalo, tako potihem, počasi in v očeh se je nabiral mir. Le tu in tam ga je še spreletelo, kot bi poknila struna, da se je dremež za hip razblinil . . . Iz teme se je počasi risal prostor, nerazpoznavna navlaka je ležala po tleh in slonela ob stenah, v okenskem okviru je bilo za spoznanje svetleje . . . po nogi navzgor je menda tipal pajek ali ščurek, na nasprotni steni je viselo nekaj grebljici podobnega, pred oknom se je pozibavala veja . . . Zajela ga je prijetna otrplost. Še noge se mu ni ljubilo premakniti, kaj še, da bi si uredil kakšno ležišče. Za hip je sicer zasanjaril o mehki postelji, toda tudi tako je bilo prav . . . v noči je menda divjala povodenj, nekje v nekih razvalinah je ležal mrtev žolnir, točajka . . . morda se je pravkar povaljala s kakšnim slinastim starcem, in daljave, z vsemi tistimi številnimi potmi

in potkami so bile nekeje drugje... Nekdo je hodil okrog domačije — morda le v snu... med visoke koprive so mirno padale kaplje in v enakem ritmu so polzele tudi podobe, tako tihe... še ne tako dolgo nazaj so ga vodili po tistih poteh in križpotjih, zdelo se je tako blizu, da bi segel z roko in bi jih razgrnil pred očmi, toda razblinjale so se v zamegljene kosme in se maličile do nespoznavnosti. — Najprej mati in oče... opravila sta se bila nekega nedeljskega jutra, praznje... mati je zavezala belo ruto in culo je vzela s seboj... iznad močvirja je vstajalo veliko sonce, ko so zavili po griču, in ob ribniku je kričala čaplja... Nekdo je hodil okrog domačije... oče je molče koračil spredaj, mati je, racava, daleč zaostajala... poti so se zapletale... in mati je rekla, da je dobro, če človek najde pravo pot... in oče je omahnil... v sadovnjaku za hišo... nakosil je bil trave... in je jecljavo prosil pomoči... pena mu je vrela iz ust in videti je bilo, kot bi se hotel odkašljati... mati ga ni poslušala, sam pa se je zaman odkašljeval namesto očeta... nič ni zaleglo... Mati je še kar racala — zmeraj znova se je vračala na že znana križpotja, da bi ne zašla... Nekdo je hodil okrog domačije. — Nato sta še zmeraj tavalala, in oče in mati, vendar se niso več srečali, kajti tisti, ki so ga vodili naprej, so bili svojeglavi, izogibali so se, menda nalašč, tistih križpotij, kjer bi se lahko srečali, pa tudi sam si ju nekako ni želel več videti... Začutil je, da se je nekdo ustavil pred oknom. In ko je odprl oči, se je postava naglo odmaknila — ravno toliko, da jo je še ujel s pogledom in slišati je bilo korake! Po koprivah... nato so utonili v dežju... Prešinilo ga je nenavadno mrzlo. Grobno. Ni sicer verjel docela, kajti preveč neverjetno se je zdelo. Toda... Splazil se je k oknu... Kakor človek visoke koprive so mirno štrlele v noč, nekaj starih jablan se je trudno povešeno izvijalo iz megle... Drugega nič. Niti sledu ni bilo nikjer o kakšni postavi. In niti ena sama kopriva ni bila poteptana. Nekoliko potolažen je pomislil, da je v resnici videl le noč in delček zaspanega spomina... morda — in misel se je omalovažujoče namrdnila. Nekaj hipov zatem pa je povsem nedvomno zakoračilo po veži... Pognalo ga je, pograbil je tisto grebljico, potuhnul se je v kot ob peči...

Obstalo je pred vrati...

Kot bi omahovalo, kot bi se še ne odločilo povsem...

Slišati je bilo pritajeno premikanje...

Tipanje...

Potem se je dotaknilo kljuka!...

Škrtnilo je... narahlo... srce je butalo... še v izdihnjeni sapi...

Misel na beg se je klavrno lomila ob okenskih križih...

Kljuka se je vdajala počasi... tiho, zarjavelo je škripnilo tu in tam...

Vrata so se obotavljivo odtrznila...

Vstopila je... nekoliko sklonjena, preklasta postava!...

»Prijatelj...« je šepnilo. »Prijatelj...« kakor tipaje... Gledal je naravnost v kot za pečjo. Napotil se je naravnost v kot za pečjo! Iztegnjeno roko je molel predse...

»Hej... prijatelj!...« je poklical pritajeno in zaupno. Ustavil se je ob okenskem okviru... Iz trebuha se mu je nekam ohlapno povešalo rezilo... kakor bi zlezlo nekoliko iz rane. Bolj slok je bil videti... In kar stal je potem... z iztegnjeno roko, kot bi nekaj ponujal... Kalmanu je steklenelo v telesu, v očeh. Otrpnil je bil, držeč grebljico dvignjeno pred obraz. In trajalo je...

In bolščala sta drug v drugega...

Nobeden se ni premaknil. Žolnir ni povetil roke...

Šele ko je v okenskem okviru jelo bledeti, se je zganil. Ozrl se je v noč in malce nestrpno potresel z iztegnjeno roko.

»Na.« Je dahnil.

Kalman je še močneje stisnil grebljico. Še močneje se je zgnel v kot...

Oni je čakal... Očitno zmeraj bolj nestrpen, nato je spustil nekaj iz roke in izginil — kakor bi bil splaval skozi temo.

Kalman se ni premaknil iz kota, dokler se ni povsem zdanilo. Kakor da bi se bil spremenil v nekakšno prazno ždenje, prazno bolščanje, brez kakršnekoli misli, še telesa skorajda ni čutil — mrzlo, obmrlo je zevalo iz njega, kot bi ga bilo izdolbilo do zgolj bolščanja, v katerega je počasi lezel dan, kar tako, brez vsakršnega smisla, kot bi se svitalo med prazno, zapuščeno zidovje, kjer nima več koga zbuditi, kjer le še zavonja kdaj pa kdaj... po trhli, pozabljeni smrti.

Na mestu, kjer je bil stal žolnir, je ležal zmečkan smrtoglavc... Zarisal se je bil v mrak in je nastajal z dnem v zakrižanem okviru. Med listjem, ki ga je bil nastlal veter skozi okno. Negiben. S tistim znamenjem... kot bi prežalo na oči... V dimniku je potulilo tu in tam...